

Erdvės semiotika

Klasikinė Greimo semiotika susiformavo kažkur tarp fenomenologijos, antropologijos, kalbotyros, mitologijos ir kitų XX amžiuje išpopuliarėjusių humanitarinių mokslų disciplinų. Kadangi *prasmė*, arba *reikšmė*, yra visuotinis dalykas, jos galima ieškoti įvairiausiuose diskursuose. Greimas, pradėjęs savo semiotinius tyrimus nuo *pasakojimų*, sutelkė dėmesį į reikšmės *naratyvumą*. Kitaip nei tradicinės semantikos šalininkai, jis suvokė reikšmę ne kaip statišką duotybę, o kaip procesą – „kaip kalbos vieno lygmens į kitą, vienos kalbos į kitą, skirtingą, transponavimą“, o prasmę – kaip tokio perkodavimo galimybę¹. Greimas pasiūlė teorinį modelį, pagal kurį teksto reikšmė skleidžiasi naratyviniams subjektams mainantis (nebūtinai taikingai) vertingais ir todėl geidžiamais objektais bei tokiu būdu keičiant aplinkinio pasaulio būklę. Remiantis tuo, plėtotos skirtingų reikšties matmenų apibrėžtys, įvestos naujos sąvokos ir nauji tyrimo objektai, tarp kurių atsidūrė ir erdvė.

Greimo naratyvinėje gramatikoje itin svarbus vaidmuo tenka tam, ką galima pavadinti bent jau erdviškumu. Trumpai tariant, kai subjektai juda savo geidžiamų objektų link ir jais keičiasi, jie – ir subjektai, ir objektai – keičia savo erdvinę poziciją: objektai, eidami iš rankų į rankas, keliauja iš *vienur* į *kitur*, subjektai, leisdamiesi tų objektų ieškoti, iš savojo *čia* patenka į svetimąjį *ten*. Tai įgalina Greimą aforistiškai

¹ Algirdas Julius Greimas, *Semiotika. Darbų rinktinė*, Vilnius: Mintis, 1989, p. 81.

apibrėžti vietos keitimą kaip figūratyvinę geidimo išraišką². Kalbant bendriau, *jerdvinimas* tampa viena iš diskurso radimosi procedūrų kartu su įlaikinimu ir atlikėjų įvedimu. Klasikinėje naratyvinėje gramatikoje ši procedūra suprantama kaip naratyvinio lygmens erdviškumo (būtent minėtų erdvinės pozicijos pokyčių) plėtotė paviršiniame lygmenyje, kur tos erdvinės pozicijos įgyja figūratyvinį apvalkalą (*čia* tampa, tarkim, „namais“, *ten* – „kalnais“ ir pan.).

Visa tai sudaro tam tikrų prielaidų erdviškumo įprastine šio žodžio prasme tyrimams. Tiesa, prieš tai reikėjo žengti vieną svarbų kultūrinio pobūdžio žingsnį: atsisakyti ieškoti reikšmės vien tik „tekstuose“, literatūroje plačiaja prasme, ir suvokti, kad nuolatinis vietos keitimas yra mūsų visų kasdienybė. Šis žingsnis ne toks paprastas, nes, šitaip pakeitus požiūrio tašką, bet tebesilaikant naratyvinės priegos (o ji, kaip matėme, bent iš dalies yra paties požiūrio keitimo sąlyga), problemiškas visų pirma tampa objekto, o drauge ir subjekto statusas. Priešingai nei stebuklinėse pasakose, kur herojus dažniausiai iškeldamas siekdamas ką nors gauti ir parnešti, ne visada yra savaimė suprantama, dėl kokio konkretaus objekto keliamama po savo kasdienės erdvės ir kiek apskritai dar galima kalbėti apie ko nors geidžiančius ir siekiančius subjektus. Kita vertus, tokie keblumai ne tiek paneigia semiotinei naratyvumo apibrėžčiai būdingą erdviškumą, kurį galima perkelti į įvairias raiškos sritis, kiek galbūt verčia kelti klausimą dėl naratyvumo kaip mainų sampratos universalumo.

Šiaip ar taip, naratyvinis erdviškumas, kaip erdvinės pozicijos keitimas, tampa vieno iš požiūrių į erdvės semiotiką apskritai pagrindu. Pavyzdžiui, Manaras Hammadas, vienas pirmųjų Greimo seminaro lankytojų ir vienas žymiausių erdvės semiotikos tyrėjų, apibūdina erdvę kaip „tokią „tuštumą“, kurioje judame norėdami susitikti su kitais, pakeisti buvimo vietą, pasiekti trokštamą objektą“³. Tai padeda jam spręsti minėtą objekto ir subjekto problemą iš esmės pakeičiant „objektą“, kaip figūratyviai išreikštą „kokį nors daiktą“, funkcija, tuo, kas kokioje nors erdvėje daroma, kuo joje užsiimama. Tad, pavyzdžiui, arbatos gėrimas arba kad ir dalyvavimas Greimo seminare

² *Ibid.*, p. 339.

³ Manar Hammad, *Lire l'espace, comprendre l'architecture*, Limoges: PULIM, 2006, p. 3.

suvokiami kaip savotiškas funkcinis apvalkalas (siekiamybės, to, dėl ko apskritai judama, prasme), per kurį reiškiasi tikrieji verčių maiškai ir visos jų implikacijos jau gilesniuose lygmenyse. Kaip matome, erdvės semiotika, atsisakiusi apsiriboti vien literatūra, užduoda klasikinei naratyvinei gramatikai bendresnį, „objekto objektiškumo“ klausimą. Sutinkant, kad naratyvinė transformacija yra subjekto konjunkcija su objekte įkrauta verte, reikia įsiminti, kad tasai objektas nebūtinai privalo būti „daiktas“, kurį subjektas „turi“ arba kurio „neturi“: vertės taip pat siekiama ir tiesiog tam tikroje erdvinėje pozicijoje atliekant vienokius ar kitokius aiškiai apibrėžtus veiksmus, taigi „sueinant“ su ja kitokiu būdu.

Negana to, taip pakeitus bendrą perspektyvą, panašiai „užkliūva“ ir klasikinė naratyvinė subjekto (to, kuris keičia erdvinę poziciją siekdamas geidžiamo objekto) samprata ar, tiksliau, jo diskursyvinis „apvalkalas“. Pamatiniu išeities tašku pasirinkus judėjimą per skirtingus erdvinius būvius, kyla klausimas, kas vis dėlto tai daro. Viena vertus, atsiribojus nuo įprastinių „užrašytų“ atlikėjų (karalaičių, trečiųjų brolių, paryžiečių ir kt.), juos tarsi nesunku pakeisti funkciniais atlikėjais, apibrėžiamais pagal erdvinio objekto funkcijas (arbatos gėrėjai, pastato lankytojai ar pan.). Tačiau svarbiausia tai, kad klasikinio naratyvinio subjekto erdvėkaita vienaip ar kitaip keičia ir jį patį: atsidūręs toje pačioje padėtyje kaip objektas, jis „įgyja“ kompetenciją arba realizuoja savąją programą. Taip per tarsi gryną išorę (subjektui kažkas patenka į rankas) keičiasi tarytum tokia pat gryna vidujybė (subjektas „turi“ tam tikrą galią arba vertę). O štai judėdamas per skirtingas patalpas jis, atrodo, „gauna“ tik jas pačias. Taip dar kartą iškyla tas pats „daiktiškumo“ klausimas: atėjus, pavyzdžiui, į poliklinikos laukiamąjį ir užėmus jame vietą, lygiai taip pat, tik be jokios „turėjimo“ daiktinės išraiškos, įgyjama kompetencija, realizuojama jau patekus į gydytojo kabinetą. Taigi subjekto virsmai yra judėjimas, o ne turėjimas, o tai verčia abejoti ir jo „apvalkalo“, kaip „to, kuris įgyja, turi ir pan.“, savaiminiu suprantamumu.

Ko gero, arčiau „daiktiškumo“ yra kita semiotinių erdvės tyrimų kryptis. Žinome, kad viena iš Greimo skatintų semiotinių dirbtuvių buvo skirta vizualinei semiotikai. Iš pirmo žvilgsnio tarsi akivaizdu, kad vizualumas yra esminis matmuo pereinant nuo rašytinių tekstų prie erdvės. Šiuo atveju tiltu tapo vadinamoji plastinė semiotika.

Susidomėję tapyba, plastinės semiotikos tyrėjai iškėlė klausimą, kas vyksta ten, kur „nieko nevyksta“ – iš pažiūros statiškame paviršiuje. Bent iš dalies galima sakyti, kad plastinė semiotika domisi minėtuoju „apvalkalu“: tuo, *kokios* yra paviršutiniškai atpažįstamos pasaulio figūros, jų santykiai bendrame lauke ir kaip tai siejasi su su giluminėmis reikšminėmis struktūromis. Tokiu būdu dar kartą atsitraukiama nuo klasikinio naratyvumo, bet ne tiek horizontaliai, kaip pirmuoju atveju, kai subjektų ir objektų daiktiškumas keičiamas funkciškumu, kiek vertikaliai, nes čia iš esmės užsimojama nagrinėti tai, kaip gilesnio lygmens naratyvumą atliepia, o gal ir daro jam įtaką, paviršinio-diskursinio lygmens struktūros. Galima pastebėti ir tam tikrą labiau teorinį judesį: plastinės semiotikos bare, išlaikant akiratyje naratyvumo problematiką, tarsi atitolstama nuo vadinamojo pasakymo lygmens (to, kas ką ir kam veikia) ir siekiama paaiškinti, koku būdu reikšminga yra tai, *kaip* pateikiami tą pasakymą sudarantys elementai.

Tokiu pagrindu vykstančius bendrojo požiūrio į naratyvinę gramatiką pokyčius, išryškėjusius erdvės semiotikos darbuose, galima nusakyti dvejopai, kaip atsparą pasitelkus subjektiškumo ir objektiškumo perskyrą. Viena vertus, kalbant apie „objektą“ – kurią nors erdvę – keliamas klausimas ne apie jos įgytas funkcijas, bet apie tai, kaip tam tikrų funkcijų atlikimas (savotiškas erdvinio-funkcinio darinio išpildymas) vienu ar kitu būdu, t. y. tam tikru plastiškai užčiuopiamu „stiliumi“, konfigūruoja jos bendrąją reikšminę struktūrą. Taip, pavyzdžiui, Jean-Marie Flochas nagrinėja prekybos centro erdvę⁴. Aprašydamas „apsipirkimą prekybos centre“, jis tyrinėja skirtingas pasakojamąsias šios funkcijos išraiškas („apsipirkti greitai ir be trukdžių“, „apsipirkus dar kiek užsibūti“ ir t. t.) ir aprašo jų skirtumus kaip tam tikrų kultūrinių verčių artikuliacijas plastinio-erdvinio pobūdžio priemonėmis. Taip judama kita kryptimi, negu anksčiau aptartu atveju, kada gilesnio lygmens erdvinis naratyvumas buvo perkeltas iš parašytų į pastatytus tekstus. Čia kaip tik rodoma, kad erdviškumas – jau ne naratyvinis pozicijos keitimas, bet paviršinės, medžiagiškos moduliacijos tas pozicijas keičiant – dalyvauja kuriantis ne tik konkrečių patalpų, bet ir pasakojimų (kurie, kaip matėme, naratyviniu požiūriu yra visada susiję su vietos keitimu) reikšmei.

⁴ Jean-Marie Floch, „La génération d'un espace commercial: une expérience de 'pratique sémiotique'“, in *Actes sémiotiques*, IX, 87, 1987.

Vadinasi, įerdvinimo procedūros nėra paprastas subjekto keičiamų erdvinių padėčių apvalkalas, kaip sakytų klasikinės naratyvinės gramatikos šalininkai: tos procedūros, laikytos išvestinėmis, pasirodo, yra pajėgios keisti įerdvinamųjų pozicinių struktūrų reikšminį krūvį.

Įvedę „subjektinę“ ašį, plastinės semiotikos tyrėjai prieina prie vieno pagrindinių nestandartinės semiotikos probleminių taškų: jeigu paviršinės struktūros ne tik „apvelka“ naratyvines erdvines pozicijas, bet iš esmės sudaro jas kaip „pasaulį“ ir moduliuoja jų reikšmę, tai kaip į jas įterpti klasikinį naratyvinį subjektą, apibrėžiamą būtent poziciniu pagrindu. Žiūros pokytis lemia atitinkamą judančiojo subjekto „supaviršėjimą“, t. y. atsigręžimą į patyrimo *kūniškumą*. Tai paprastai ir aiškiai apibrėžia Felixas Thürlemannas, aprašantis „patiriamąsias architektūras“: „<...> trimačių kūrinijų sąlytis su suvokėju yra dvejopas: į juos ne tik žiūrima, bet jie ir apeinami.“⁵ Kalbant bendriau, subjekto santykis su erdve gali būti nusakomas ne tik per tai, ką jis vienoje ar kitoje erdvinėje pozicijoje gauna (naratyvinė pozicinė sutaptis su objektu) arba veikia (naratyvinės-erdvinės funkcijos išpildymas), bet ir per tai, *kaip* jis joje *būna*. Tik priėmus tokią išpažiūros akivaizdžią prielaidą, galima svarstyti, kaip erdvinio darinio ypatybės (pavyzdžiui, įėjimo angos plotis) struktūruoja ir kuria sąveikos su tuo dariniu reikšmę, nes tos ypatybės yra reikšminės tik tiek, kiek per, pro, apie ar palei jas juda suvokiantysis kūnas. Tokiu būdu iš subjektinės perspektyvos parodoma, kad „buvimas“ nėra, kaip kad manoma klasikinėje naratyvinėje gramatikoje, vien tik naratyvinio veikimo padarinys: paviršinių struktūrų atžvilgiu tai yra kūniškas santykis su aplinka, o tuo santykiu pasireiškiančios verčių artikuliacijos yra autonomiškos, t. y. pajėgios ne tik lėkštai „apvilkti“ erdvinių pozicijų kaitą, bet ir (per)struktūruoti naratyvinę bei visueminę teksto sandarą.

Straipsnyje „Topologinės semiotikos linkui“⁶ Greimas mėgina susieti šiuos du požiūrius aprašydamas miestą kaip diskursą. Taikydamas gramatinį modelį, jis atskiria „pasakytą miestą“ ir „miesto sakymą“. Tai atitinka anksčiau minėtą perskyrą tarp to, *kas* pasakyta

⁵ Felix Thürlemann, *Nuo vaizdo į erdvę: apie semiotinę dailėtyrą*, Vilnius: Baltos lankos, 1994, p. 165.

⁶ Algirdas Julius Greimas, „Topologinės semiotikos linkui“, in *Baltos lankos*, Nr. 34, Vilnius: Baltos lankos, 2011, p. 144–173.

(semionaratyvine prasme) ir *kaip* pasakyta (į semionaratyvumą nukreiptos plastikos prasme). Tiesą sakant, šiame straipsnyje plastinės semiotikos dar beveik nėra. Užtat jame išryškintas vienas jos aspektas, į kurį pati plastinė semiotika tarsi neatsižvelgia, bet kuris ypač ryškus erdvės tyrinėjimuose: tai socialinis miesto, erdvės, o ir apskritai reikšmės matmuo. Greimas šią problematiką formuluoja kolektyvinio aktanto, socialinio vaidmens, gyvenimo stiliaus, galiausiai priešpriešos *sociumas vs individas* terminais, bet aptariant erdvės semiotiką ją galima nusakyti ir bendriau. Semiotiniuose erdvės tyrimuose naratyvumas, kaip jau minėjome, suprantamas kaip bet kuriuos subjektus ir objektus susaistantis bei vertes artikuliuojantis erdvinės pozicijos keitimas. Dėl to atitinkamai nutolstama nuo užrašytų „subjektų“ ir „objektų“: tai neišvengiama, nebent būtų aprašomi konkrečių svečių apsilankymai vienose ar kitose patalpose, t. y. kuriami tie patys pasakojimai. Išskylanti „subjekto“ ir „objekto“ neapibrėžtumo problema sprendžiama atsigręžiant į erdvės funkciškumą-išpildymą ir (arba) medžiagiškumą-kūniškumą. Ir vis dėlto matyti, kad nė vienu atveju ta pozicija-aplinka, kurioje atsiduria subjektas, jam iš tiesų nepriklauso: jis negali jos „turėti“, kaip kad klasikinis naratyvinis subjektas „turi“ objektą, taigi negali ir būti „tas, kuris turi“. Jei erdvė suvokiama kaip „tuštuma, kuria judama“, o vertės įkraunamos į joje atliekamą funkciją, tai ir subjektas yra „pilnas“ tik tiek, kiek jį ta funkcija pripildo. Jei erdvė – tai medžiagiška naratyvinio judėjimo moduliacija, tada subjektas joje „yra“ tik kūnas, savo judėjimu artikuliuojantis medžiagiškas erdvės ypatybės. Viena vertus, tokios „erdvinės“ problemos aiškiau parodo bendruosius keblumus, su kuriais susiduriama mėginant atsiriboti nuo klasikinės naratyvinės gramatikos; bet šitaip jos išryškina ir pačios naratyvinės gramatikos problemišumą – giliojo semionaratyvinio lygmens struktūros neduoda pagrindo spręsti apie aktantų subjektų bei objektų individualumą ir (arba) socialumą, o abstrakčiau – apie hierarchinę „pasaulio“ sandarą. Erdvė kaip paviršinių struktūrų dalykas gali būti skirta ir vienam, ir daugeliui, tiek funkciškai (pvz., direktoriaus kabinetas *vs* troleibusas), tiek medžiagiškai (pvz., durys *vs* vartai), ir ji ne tiek priklauso nuo subjekto ir objekto sąveikos, kiek ją (per)artikuliuoja, kaip (per)artikuliuoja ir jai būdingus hierarchinius santykius. Galima sakyti, kad tokiu būdu erdvės tyrimai svariai prisideda prie dėmesio *pasauliui* ir jo sandarai,

kuri klasikinėje naratyvinėje gramatikoje neabejotinai svarbi (juk sakoma, kad herojus atkuria priešininko suardytą *pasaulio tvarką*), bet pasirodo kaip fonas, gana abejingas keliaujančių subjektų ir vertės objektų dramai.

Kitas bendriausio, nors ir kitokio, teorinio užmojo semiotinis tekstas, skirtas erdvės problematikai, yra Erico Landowskio bežiemojant Vilniaus erdvėse aprašyti „Erdvės režimai“⁷. Savąją prasmės ir sąveikos režimų teoriją Landowskis čia pritaiko erdvei kaip „kvazineapibrėžtybei“. Tai yra tam tikra teorinė peržvalga, per kurią, plečiant tradicinį erdvės suvokimą, mėginama nustatyti „kanoninius“ figūratyvinės erdvės pavidalus. Kitaip nei anksčiau aptartais atvejais, kai diskursinio „apvalkalo“ struktūros nagrinėjamos atsispiriant nuo naratyvinės gramatikos, atskaitos tašku tampa paviršinis lygmuo. Kaip ir kituose Landowskio darbuose, problemiška tampa pati naratyvinė gramatika: atsakoma laikyti paviršines struktūras tiesiog „apvalkalu“.

Landowskiui naratyvinis subjektas nėra su pasauliu susiduriantis Subjektas, o naratyvinis objektas netapatinamas su Objektu-pasauliu. Abu šie naratyviniai aktantai santykį su pasauliu užmezga ne tiesiogiai, o per savo aktantinę sąryšį, kada jie kartu arba atskirai yra *kur nors*, kokioje nors erdvinėje pozicijoje. Jei *kur nors* yra tik pozicinis sugretinimas, tai apčiuopiamoji jo išraiška („apvalkalas“) taip pat yra autonominė konstrukcija. Taigi pakimba visų paviršinių „pasaulio figūrų“ savaiminis suprantamumas ir nebelieka pagrindo laikyti jų tik gilesnių naratyvinių struktūrų priedanga: šie du lygmenys tampa lygiaverčiai.

Žiūrint iš „erdvinės“ perspektyvos, naratyvinė erdvėkaita pasirodo besanti tik vienas iš būdų, kuriais erdvė apskritai yra išreiškiamą. Susikryžiuojantys gilusis ir paviršinis lygmenys sudaro abstraktumą ir konkretumą jungiančias „kultūrines formas“: klasikinis naratyvumas konkrečioje erdvėje pasireiškia kaip subjektų ir objektų judėjimas tarp skirtingų taškų ir kaip tarpinė tų taškų jungtis. Landowskis tokią konfiguraciją pavadina *tinklu*. Be jos, skiriami dar trys erdvės režimai – *audinys*, *bedugnė* ir *įvija*. Šios formos, arba režimai, nėra nei „funkciniai“, nei „medžiagiški“, nei „subjektiniai“, nei „objektiniai“,

⁷ Eric Landowski, „Régimes d'espace“, in *Nouveaux Actes Sémiotiques. Recherches sémiotiques*, [interaktyvus], 2010 kovo 2 [žiūrėta 2013 05 27], prieiga per internetą: <http://revues.unilim.fr/nas/document.php?id=3344>.

bene tiksliausia juos būtų pavadinti *aspektiniais*. Visi kartu jie sudaro tam tikrą kategorinę artikuliaciją, kuri atskleidžia paviršinio lygmens gilumą ir verčia iš naujo klausti, koks yra jo santykis su vadinamosiomis giluminėmis struktūromis: aspektualumas čia jau nebėra tik kokio nors vyksmo pradžios, tautos ir pabaigos nusakymas, bet ir subjektų ir objektų sąveikos forma.

Taigi, erdvės semiotikos skatinami poslinkiai išryškina keletą dalykų. Viena vertus, erdvė plačiąja prasme, atsieta nuo naratyvinės erdvėkaitos, pasirodo ne kaip išvestinis figūratyvinis apvalkalas, bet kaip autonominio reikšties matmens dalis. Vadinasi, erdvinės raiškos struktūrų galima tikėtis aptikti ne tik tam tikrose „patalpose“ ar „vietose“, bet ir bet kuriuose kituose tekstuose – rašytiniuose, vaizdiniuose ir kt. Kita vertus, toks erdvės „išlaisvinimas“ skatina pripažinti ir tai, kad erdvinio pobūdžio dariniais gali reikštis „bet kas“, t. y. jie gali dalyvauti visų reikšties matmenų – pvz., pragmatinio, kognityvinio, pasijinio ar kt. – artikuliacijose, lygiai taip pat galimas ir „erdvinis pasakojimas“, t. y. naratyvinė plėtotė.

Jovita Bružienė pasitelkia šiuolaikinę erdvės semiotiką analizuodama kartografinį diskursą – 1613 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėlapi. Aprašomas žemėlapio figūras ji susieja su naratyvinio pobūdžio perėjimais tarp skirtingų erdvės režimų (tarp kurių yra ir „naratyvinis“ tinklas). Žemėlapis tampa semiotinės kelionės erdve, o jo skaitytojas – keleiviu. Įvedus į kartografinį aprašymą topologines struktūras, konstruojamas naratyvinis teksto lygmuo⁸.

Erdvinė raiška, kaip ir bet kokia kita semiotika, yra hierarchiška, taigi per ją gali būti nusakomi viršenybės santykiai (tokia yra Jovitos Bružienės naudojama *sinoptinio* ir *keliaujančio* subjekto perskyra). Sinoptinį žvilgsnį, atsiveriantį vos išvydus žemėlapi, kreipia plastinių teksto elementų santykiai. Iš plastinių formantų susidaro įvairios erdvinės struktūros (stačiakampis / apskritimas, vertikalė / horizontalė, centras / periferija). Figūratyviniame lygmenyje ryškinamos *vandens* ir *oro* izotopijos. Implicitinė „paviršiaus gilumo“ samprata įgalina skirti figūratyviai vaizduojamos erdvės „konceptiją“ ir jos „vizualią

⁸ Pasak Greimo, paviršinio diskursinio lygmens „aprašymai“ Gilesniame lygmenyje įgyja antrinę naratyvinę funkciją. „Aprašyme“ galima išvelgti mikropasakojimą, sutvarkytą pagal kanonines naratyvumo taisykles. Žr. Algirdas Julius Greimas, *Semiotika. Darbų rinktinė*, p. 347.

išraišką“ bei parodyti įvairių semiotikos įvardijamų procedūrų (tiesosakos, įjungimo ir atjungimo) aspektinių-hierarchinių pobūdį.

Keliaujantį subjektą apibrėžia erdvės ribos. Pasak Jurijaus Lotmano, siužetinis įvykis – tai modelio erdvės ribos kirtimas⁹. Kaip naratyvinę ribą Jovita Bružienė vertina erdvines žemėlapio figūras, modalizuojančias keliaujantį subjektą. Kibi analizė rodo, kokiomis įvairialypėmis procedūromis – nuo plastinio svarbiausių taškų nustatymo iki kuo tikriausio naratyvinio žygio – gali reikštis kartografinis diskursas. Sumaniai naudodamasi žodinio diskurso aprašymo instrumentais, tyrėja užbaigia savo kelionę intriguojančiu žemėlapio vaizdų ir prierašo „erdvinio konflikto“ aptarimu.

Greimo centro tarpdisciplininiam seminare pašnekesiai apie erdvę tęsiasi nuo 2010 m. rudens semestro. „Baltų lankų“ žurnale kartu su Greimo straipsnio „Topologinės semiotikos linkui“ vertimu buvo išspausdintas šio straipsnio svarstymų aprašas ir pora tos pačios problematikos straipsnių¹⁰. Šis „Semiotikos“ sąsiuvinis – šių metodologinių diskusijų tąsa.

PAULIUS JEVSEJEVAS
KĘSTUTIS NASTOPKA

⁹ Jurij Lotman, *Kultūros semiotika*, Vilnius: Baltos lankos, 2004, p. 103.

¹⁰ Paulius Jevsejevas, „Erdvė knygynuose“, in *Baltos lankos*, Nr. 34, Vilnius: Baltos lankos, 2011, p. 5–25; Algirdas Julius Greimas, „Topologinės semiotikos linkui“, *ibid.*, p. 144–173; Kęstutis Nastopka, „Greimas ir urbanistinė semiotika“, *ibid.*, p. 174–182; „Keli žingsniai topologinės semiotikos linkui“, parengė Dmitrij Gluščevskij, *ibid.*, p. 183–212.